

ISSN 2616-6895

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің
ХАБАРШЫСЫ

ВЕСТНИК
Евразийского национального
университета имени Л.Н.Гумилева

BULLETIN
of the L.N.Gumilyov Eurasian
National University

ПЕДАГОГИКА. ПСИХОЛОГИЯ. ӘЛЕУМЕТТАНУ сериясы

PEDAGOGY. PSYCHOLOGY. SOCIOLOGY Series

Серия **ПЕДАГОГИКА. ПСИХОЛОГИЯ. СОЦИОЛОГИЯ**

3(124)/2018

1995 жылдан бастап шығады

Founded in 1995

Издается с 1995 года

Жылына 4 рет шығады

Published 4 times a year

Выходит 4 раза в год

Астана, 2018

Astana, 2018

Бас редакторы
п.ғ.д., проф.
А.А. Молдажанова (Қазақстан)

Бас редактордың орынбасары (педагогика)

Г.Ж. Менлибекова, п.ғ.д., проф. (Қазақстан)

Бас редактордың орынбасары (психология)

А.Р. Ерментаева, пс. ғ. д., проф. (Қазақстан)

Бас редактордың орынбасары (социология)

Н.О. Байғабылов, PhD (Қазақстан)

Редакция алқасы

Иванова Г.П.

п.ғ.д. (Ресей)

Исламова З.М.

п.ғ.к., доцент (Ресей)

Кажғалиева А.

докторант (Қазақстан)

Калдыбаева О.В.

PhD (Қазақстан)

Колева И.

докт. (Болгария)

Сейтқазы П.Б.

п.ғ.д., проф. (Қазақстан)

Сунарчина М.М.

ә.ғ.д., проф. (Ресей)

Толеубекова Р.К.

п.ғ.д., проф. (Қазақстан)

Уразбаева Г.Т.

п.ғ.д., доцент. (Қазақстан)

Хан Н.Н.

п.ғ.д., проф. (Қазақстан)

Хаяти Тюфекчиоглу

ә.ғ.д., проф. (Түркия)

Шайхисламов Р.Б.

ә.ғ.д., проф. (Ресей)

Шалғынбаева Қ.Қ.

п.ғ.д., проф. (Қазақстан)

Жауапты хатшы, компьютерде беттеген

Д.С. Байтлесова

Редакцияның мекенжайы: 010008, Қазақстан, Астана қ., Сәтпаев к-сі, 2, 408 б.

Тел.: (7172) 709-500 (ішкі 31432)

E-mail: vest_pedpsysoc@enu.kz

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің хабаршысы. Педагогика. Психология. Әлеуметтану сериясы

Меншіктенуші: ҚР БЖҒМ «Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті» ШЖҚ РМК

Қазақстан Республикасының Ақпарат және коммуникациялар министрлігімен тіркелген.

27.03.18 ж. № 17001-Ж -тіркеу куәлігі

Мерзімділігі: жылына 4 рет.

Тиражы: 35 дана

Типографияның мекенжайы: 010008, Қазақстан, Астана қ., Қажымұқан к-сі, 13/1, тел.: (7172) 709-500 (ішкі 31432)

© Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті

Editor-in-Chief
Doctor of Pedagogical Sciences, Prof.
A.A. Moldazhanova (Kazakhstan)

Deputy Editor-in-Chief (pedagogy)

G.Zh.Menlibekova, Doctor of Pedagogical Sciences, Prof.
(Kazakhstan)

Deputy Editor-in-Chief (psychology)

A.R. Yermentayeva, Doctor of Psychological Sciences,
Prof. (Kazakhstan)

Deputy Editor-in-Chief (sociology)

N.O. Baigabylov, PhD in Sociology (Kazakhstan)

Editorial board

Hayati Tufekcioglu

Doctor of Sociology, Prof. (Turkey)

Islamova Z.M.

Can. of Pedagogical. Sciences, Assoc.Prof (Russia)

Ivanova G.P.

Doctor of Pedagogical Sciences (Russia)

Kazhgaliyeva A.

Doctoral Candidate (Kazakhstan)

Kaldybayeva O.V.

PhD (Kazakhstan)

Khan N.N.

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof.(Kazakhstan)

Koleva I.

Dr. (Bulgaria)

Seytkazy P.B.

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof.(Kazakhstan)

Shaikhislamov R.B.

Doctor of Sociology, Prof. (Russia)

Shalgynbayeva K.K.

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof.(Kazakhstan)

Sunarchina M.M.

Doctor of Sociology, Prof. (Russia)

Toleubekova R.K.

Doctor of Pedagogical Sciences, prof.(Kazakhstan)

Urazbayeva G.T.

Doctor of Pedagogical Sciences, Assoc.Prof (Kazakhstan)

Responsible secretary, computer layout:
D.S. Baytlessova

Editorial address: 2, Satpayev str., of.408, Astana, Kazakhstan, 010008
Tel.: (7172) 709-500 (ext. 31432)
E-mail: vest_pedpsysoc@enu.kz

Bulletin of the L.N. Gumilyov Eurasian National University Pedagogy. Psychology. Sociology Series

Owner: Republican State Enterprise in the capacity of economic conduct «L.N.Gumilyov Eurasian National University» Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan

Registered by the Ministry of Information and Communication of the Republic of Kazakhstan. Registration number 17001-Ж from 27.03.18

Periodicity: 4 times a year

Circulation: 35 copies

Address of printing house: 13/1 Kazhimukan str., Astana, Kazakhstan 010008; tel.: (7172) 709-500 (ext.31-432)

Главный редактор
д.п.н., проф.
А.А. Молдажанова (Казахстан)

Зам. главного редактора (педагогика)

Г.Ж. Менлибекова, д.п.н., проф.
(Казахстан)

Зам. главного редактора (психология)

А.Р. Ерментаева, д.п.н., проф. (Казахстан)

Зам. главного редактора (социология)

Н.О. Байгабылов, PhD (Казахстан)

Редакционная коллегия

Иванова Г.П.

д.п.н. (Россия)

Исламова З.М.

к.п.н., доцент (Россия)

Кажгалиева А.

докторант (Казахстан)

Калдыбаева О.В.

PhD (Казахстан)

Колева И.

докт. (Болгария)

Сейтказы П.Б.

д.п.н., проф. (Казахстан)

Сунарчина М.М.

д.с.н., проф. (Россия)

Толеубекова Р.К.

д.п.н., проф. (Казахстан)

Уразбаева Г.Т.

д.п.н., доцент (Казахстан)

Хан Н.Н.

д.п.н., проф. (Казахстан)

Хаяти Тюфекчиоглу

д.с.н., проф. (Турция)

Шайхисламов Р.Б.

д.с.н., проф. (Россия)

Шалгынбаева К.К.

д.п.н., проф. (Казахстан)

Ответственный секретарь, компьютерная верстка
Д.С. Байтлсова

Адрес редакции: 010008, Казахстан, г. Астана, ул. Сатпаева, 2, каб. 408
Тел.: (7172) 709-500 (вн. 31432)
E-mail: vest_pedpsysoc@enu.kz

Вестник Евразийского национального университета имени Л.Н.Гумилева. Серия: Педагогика. Психология. Социология.

Собственник: РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева» МОН РК

Зарегистрировано Министерством информации и коммуникаций Республики Казахстан. Регистрационный номер 17001-Ж от 27.03.18.

Периодичность: 4 раза в год

Тираж: 35 экземпляров

Адрес типографии: 010008, Казахстан, г. Астана, ул. Кажымукана, 13/1, тел.: (7172)709-500 (вн.31-432)

МАЗМҰНЫ

ПЕДАГОГИКА

Әлімқұлова Э.Ж., Әбелдына Ж.К., Әшірбекова А.К., Муханбетова Н.А. Жоғары оқу орындарында оқытудың инновациялық технологияларын қолдану жолдары.....	8
Байдрахманов Д.Х. Өзгеріс уақытындағы сәтті көшбасшылықтағы эмоциялар.....	18
Бурмистрова В.А., Медиева С.К. Медицина мамандықтарының басқа тілді студенттерді даярлауда тестік формадағы тапсырмалармен қантталған оқу мәтіндерді қолданудың теориялық моделі мен педагогикалық технологиясы.....	23
Елубаева П.К., Исламбекова А.К. Подкасттар студенттердің лингво-мәдени, әлеуметтік-мәдени және тұлғаға негізделген компетенцияларын дамыту құралы ретінде.....	31
Заиниева Л.Ю., Зыкова Н.М., Заурбеков К.С. Жоғарғы мектепте ақпараттық технологияларды қолданудың тиімділігі.....	37
Иманбаева С.Т., Джанзакова Ш. И. «Интеллектуалды ұлт - 2020» ұлттық ағдарламасының зиялы орта құрудағы маңызы.....	44
Қанан А., Табыс Е. Көлемді ашық онлайн курстарының (МООС) жоғарғы білім беру жүйесіне ықпалы	51
Қурманбаев Р.Х., Унгарбаева Г.Р., Таженова С.Қ. БАОӨЖ сабақтарында критериалды бағалауды пайдалану жолдары	61
Мардахаев Л.В. Оқытушының педагогикалық шеберлігі мен педагогикалық мәдениеті.....	68
Мурзина С.А., Молдабекова С.К. Құзыреттілік тұғырындағы заманауи педагогтың моделі.....	77
Мурзина С.А., Навий Л.Н. Біліктілікті арттыру жүйесінде үздіксіз білім беруді жүзеге асыру: психологиялық-андрологиялық негіздері.....	86
Насимов М.Ө., Майгельдиева Ш.М. Білімнің салтанат құруы: білімнің мәні, қажеттілігі және негізгі түсініктері	91
Нурлыбекова А. Б., Мамадалиев С. Болашақ мұғалімдерді жеткіншектердің мінез-құлқындағы ауытқуын гуманистік-бағдарлық алдын алуға дайындау	99
Раманова Л.Б., Ибадуллаева С.Ж., Аuezова Н.С. Биология мамандығы студенттерінің көптілді білім беру барысындағы білім деңгейінің динамикасы	104
Саипов А.А. Экологиялық компоненттер географиялық білімнің негізгі құраушысы ретінде.....	109
Салиева А.Ж., Токатлыгиль Ю.С. Жоғары білім беруді модернизациялау жағдайында білім беру бағдарламаларының ғылыми-зерттеу компоненті.....	117
Төребаева К. Ж., Мамбеталина А.С., Түребаева Ш. М. Болашақ педагог мамандарға ақпараттық коммуникациялық технологиялар негізінде білім беру және ақпараттық мәдениетін қалыптастыру мәселелері.....	122
Туралбаева А.Т., Фазлыева Г.К. Біліктілікті арттыру жүйесінде тұлғаның өзін-өзі дамытуының кейбір мәселелері.....	130
Устелимова Н.А., Чигирин Е.А. Шет тілін жоғары оқу орындары тілдік емес факультеттерінде оқыту: теория мен практика.....	136
ПСИХОЛОГИЯ	
Абдыкаликова М.Н. Мемлекеттік органның кадрлық жүйесін жетілдіру: психологиялық аспект.....	142
Валиева А.Б., Кабакова М.П. Жұбайлардың жас айырмашылығының ерлі-зайыптылық конфликт себептеріне әсері.....	148
Ерментаева А.Р., Аубакирова Ж.Қ., Бимендина К.М. Студенттердегі психологиялық даярлықтың құрылымы	153
СОЦИОЛОГИЯ	
Тусупбеков Ж.А., Байгабылов Н.О. Әлеуметтану ғылымындағы жаһандану ұғымы және оның әлеуметтік – мәдени өлшемі.....	162

CONTENTS

PEDAGOGY

<i>Alimkulova E.Zh., Abeldina Zh.K., Ashirbekova A. K. , Mukhanbetova N.A.</i> Ways of use of innovative technologies of training in higher educational institutions.....	8
<i>Baidrakhmanov D.Kh.</i> Emotions in Successful Leadership in Times of Change.....	18
<i>Burmistrova V.A., Mediyeva S.K.</i> Theoretical model and pedagogical technology of using of quantified educational texts with items in a test form in foreign language training of medical students	23
<i>Yelubayeva P.K., Islambekova A.K.</i> Podcasts as a means of the development of linguo-cultural, socio-cultural and person-centered competence of students.....	31
<i>Zainieva L.Y., Zykova N.M., Zaurbekov K.S.</i> Efficiency of application of information technologies in the high school.....	37
<i>Imanbayeva S.T., Janzakova Sh.</i> The importance of the national program “intellectual nation – 2020” in the creation of the intellectual environment	44
<i>Kanan A., Tabys E.</i> The impact of massive open online courses (MOOCs) on higher education	51
<i>Kurmanbayev R.Kh., Ungarbayeva G.R., Tazhenova S.K.</i> Application of criteria-based evaluation in the classroom.....	61
<i>Mardakhayev L.V.</i> Pedagogical mastery and pedagogical culture of the teacher.....	68
<i>Murzina S.A., Moldabekova S.K.</i> Model of the modern teacher from the position of competence-based approach	77
<i>Murzina S.A., Naviy L.N.</i> Continuous education in the system of professional development: psychological-andragogical basis.....	86
<i>Nassimov M.O., Maigeldiyeva Sh.M.</i> The cult of knowledge: essence, need of knowledge and basic concepts.....	91
<i>Nurlibekova A. B., Mamadaliev S.</i> Preparing a future teacher for humanistically directed prevention deviant behavior of adolescents.....	99
<i>Ramanova L.B., Ibadullayeva S.Z., Auezova N.S.</i> Dynamics of the level of knowledge of students of biological speciality in polylingual education.....	104
<i>Saipov A.A.</i> Environmental components as the main components of geographical education.....	109
<i>Saliyeva A.Zh., Tokatligil Yu.S.</i> Research Component of Educational Programs in the Conditions of Modernization of Higher Education	117
<i>Turebayeva K.Zh., Mambetalina A.S., Turebayeva Sh.M.</i> Problems of formation of information culture and training of future teachers on the basis of information and communication technologies.....	122
<i>Turalbayeva A.T., Fazlieva G.K.</i> Some problems of self-development of the person in the system of professional development.....	130
<i>Ustelimova N.A., Chigirin E.A.</i> Teaching a foreign language in non-linguistic faculties in higher educational institutions: theory and practice.....	136

PSYCHOLOGY

<i>Abdykalikova M.N.</i> Perfection of the personnel management system of the public organizations: the psychological aspect.....	147
<i>Valiyeva A.B., Kabakova M.P.</i> Influence of difference in age of spouses on the causes of marital conflicts....	148
<i>Yermentayeva A.R., Aubakirova Zh.K., Bimendina K.M.</i> Structure of psychological preparation of students....	153

SOCIOLOGY

<i>Tusupbekov Zh.A., Baigabylov N.O.</i> The concept of globalization in sociology science and its socio-cultural dimension.....	162
--	-----

СОДЕРЖАНИЕ

ПЕДАГОГИКА

<i>Алимкулова Э.Ж., Абельдина Ж.К., Аширбекова А.К., Муханбетова Н.А.</i> Пути использования инновационных технологий обучения в высших учебных заведениях.....	8
<i>Байдрахманов Д.Х.</i> Эмоции в успешном лидерстве во времена перемен.....	18
<i>Бурмистрова В.А., Медиева С.К.</i> Теоретическая модель и педагогическая технология применения квантованных учебных текстов с заданиями в тестовой форме в иноязычной подготовке студентов медицинских специальностей.....	23
<i>Елубаева П.К., Исламбекова А.К.,</i> Подкасты как средство формирования и развития лингво-культурологической, социокультурологической и личностно-центрированной компетенции студентов.....	31
<i>Зайниева Л.Ю., Зыкова Н.М., Заурбеков К.С.</i> Эффективность применения информационных технологий в высшей школе.....	37
<i>Иманбаева С.Т., Джанзакова Ш.И.</i> Значение национальной программы «Интеллектуальная нация - 2020» в создании интеллектуальной среды.....	44
<i>Канан А., Табыс Е.</i> Влияние массовых открытых онлайн-курсов (МООС) на систему высшего образования.....	51
<i>Курманбаев Р.Х., Унгарбаева Г.Р., Таженева С.К.</i> Применение критериального оценивания на занятиях СРСП	61
<i>Мардахаев Л.В.</i> Педагогическое мастерство и педагогическая культура преподавателя.....	68
<i>Мурзина С.А., Молдабекова С.К.</i> Модель современного педагога с позиции компетентного подхода	77
<i>Мурзина С.А., Навий Л.Н.</i> Реализация непрерывного образования в системе повышения квалификации: психолого-андрагогические основы	86
<i>Насимов М.О., Майгельдиева Ш.М.</i> Культ знания: сущность, необходимость знания и основные понятия.....	91
<i>Нурлыбекова А. Б., Мамадалиев С.</i> Подготовка будущего учителя к гуманистически направленной профилактике отклоняющегося поведения подростков.....	91
<i>Раманова Л.Б., Ибадуллаева С.Ж., Ауезова Н.С.</i> Динамика уровня знаний студентов биологической специальности в полиязычном образовании.....	104
<i>Саипов А.А.</i> Экологические компоненты как основные составляющие географического образования.....	109
<i>Салиева А.Ж., Токатлыгиль Ю.С.</i> Научно-исследовательский компонент образовательных программ в условиях модернизации высшего образования.....	117
<i>Туребаева К.Ж., Мамбеталина А.С., Туребаева Ш.М.</i> Проблемы обучения и формирования информационной культуры будущих педагогов на основе информационно-коммуникационных технологий.....	122
<i>Туралбаева А.Т., Фазлыева Г.К.</i> Некоторые проблемы саморазвития человека в системе профессионального развития.....	130
<i>Устелимова Н.А., Чигирин Е.А.</i> Преподавание иностранного языка на неязыковых факультетах в высших учебных заведениях: теория и практика.....	136

ПСИХОЛОГИЯ

<i>Абдыкаликова М.Н.</i> Совершенствование системы управления персоналом государственного органа: психологический аспект.....	142
<i>Валиева А.Б., Кабакова М.П.</i> Влияние разницы в возрасте супругов на причины супружеских конфликтов.....	148
<i>Ерментаева А.Р., Аубакирова Ж.К., Бимендина К.М.</i> Структура психологической подготовки студентов.....	153

СОЦИОЛОГИЯ

<i>Тусунбеков Ж.А., Байгабылов Н.О.</i> Концепция глобализации в социологии и ее социокультурном измерении....	162
--	-----

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысы – № 3 (124)/2018, 153-161 б.
Bulletin of the L.N. Gumilyov Eurasian National University – № 3 (124)/2018, 153-161 pp.
<http://bulpedps.enu.kz/>; E-mail: vest_pedpsysoc@enu.kz

XFTAP 15.31.31

А.Р. Ерментаева¹, Ж.Қ. Аубакирова², К.М. Бимендина³

¹²³Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің, Астана, Қазақстан
(E-mail: ¹²³janat-anar@mail.ru)

Студенттердегі психологиялық даярлықтың құрылымы

Аннотация. Мақалада ЖОО тұлғалық білім беру және субъект-бағдарлы психологиялық даярлаудың интегративті күрделі, студенттердің психологиялық даярлығы анықталды және талданды; ЖОО психологиялық даярлықтың деңгейі қарастырылды; психологиялық сауатылықтың, психологиялық күздіретіліктің және психологиялық мәдениеттің деңгейі анықталды.

Психологиялық дайындау мен субъектілік мәселесіне орай отандас және шетелдік ғылымдағы жетекші тұрғылар талданып, студенттерді субъект-бағдарлы психологиялық дайындау жүйесін құру мен жүзеге асырудың теориялық-әдіснамалық негіздемесі жасалды.

Еңбекте студенттерді субъект-бағдарлы психологиялық дайындау тұжырымдамасы дәйектелді. Психологиялық даярлық құрылымдық қасиет ретінде анықталып, оның құраушылары, деңгейлері және көрсеткіштері зерттелді. Студенттердің психологиялық даярлық пен субъектілік деңгейлерінің өзара шарттастығы мен байланысы тұжырымдалды. Оның тиімділігін арттыру факторлары нақтыланып, студенттердің психологиялық даярлық пен субъектілікті өзара шарттастықта деңгейлі дамыту технологиясы жобаланды. Субъект-бағдарлы психологиялық дайындау жүйелік тұрғыдан талданып, құраушылары бойынша сипатталды. Студенттердің субъектілік және психологиялық даярлық деңгейлерін таныту мен дамытудың маңызды заңдылықтарын ашты.

Түйін сөздер. Студент, психологиялық дайындау, психологиялық даярлық, психологиялық сауат, психологиялық күздірет, психологиялық мәдениет.

DOI: <https://doi.org/10.32523/2616-6895-2018-124-3-153-161>

Студенттердің оқу-кәсіби іс-әрекетінде, қарым-қатынасында, даму процесінде субъектілігін және осыған байланысты өздерінің психикалық ресурстарын оңтайлы қолдану, өзін-өзі реттеу механизмін іске асыруға мүмкіндік беретін психологиялық даярлығын өзекті ету мен жетілдіру мәселелері жоғары мектепте тек *субъект-бағдарлы психологиялық дайындау* арқылы ғана оңтайлы шешіледі деп санаймыз. Бұл бір жағынан. Екіншіден, қазіргі қоғамның әр саласындағы келелі өзгерістер негізінде маман біліктілігіне зор талаптар қойылады, бұрынғыдай жай ғана орындаушы, белгілі бір жұмыс уақытының аясында қызметін атқарып қана кету заманы өтіп кетті. Енді қай мамандық иесінен болмасын іс-әрекетте кәсіби біліктіліктер, жоғары деңгейдегі креативтілік қатаң талап етіледі. Эйджизм заманында жастарға қоғам, социум тарапынан қай салада болмасын небір жаңашыл, өнімді іс-әрекеттерді іскерлікпен жүзеге асыруға зор үміт артылып, үлкен әлеуметтік күтілім жүктеледі. Оған қоса қазақ әлеуметінің түсінігі бойынша жастық шақта асқақ адамгершілік, биік рух, абырой, азаматтық позиция, ерен күш-қайрат сияқты көптеген субъектілік қасиеттер имманентті болу керек. Бүгінгі ауани әлемде батыстық парадигма бойынша жастардың ұтымды, өздері үшін пайдалы өзара әрекет пен өзара қатынас жасауы барынша құпталады. Ал қазақ халқы жас ұрпағынан бауырмалдық, жанашырлық, имандылық сияқты рухани-адамгершілік қасиеттермен сипатталатын ізгі қатынас күтеді. Студенттердің осы жағдайларды дәлме-дәл аңғаруына, өздерінің психологиялық ерекшеліктері мен іс-әрекеттері, қарым-қатынасы арасындағы қарама-қайшылықтарды шешу тәсілдерін іздестіруге жоғары мектепте субъект тұрғысына негізделген психологиялық дайындау мүмкіндік береді деп ұстанамыз.

Жоғары оқу орындарында психологиялық дайындаудың субъектілік тұрғысы болашақ мамандардың оқу-кәсіби іс-әрекет, қарым-қатынас салаларын жетілдіруге, проблемалық жағдаяттарды өздерінің шешуіне арқау болатын *психологиялық даярлықты* дамытумен анықталады.

Психологиялық даярлық *күрделі, тұрақты тұлғалық құрылым* болып табылады. Бұл құрылым білім, біліктілік, дағдылар және сан қилы тұлғалық қасиеттер жүйесінен құралады. Сонымен қатар, психологиялық даярлық *ұзақ мерзімділік* сипатқа ие болады, сонымен қатар, ол *уақытша әзірлік* күйіне, сол сәттегі жағдайды, талаптарды есепке алуға, қажетті мінез-құлық формасын өзекті етуге сәйкес келеді. Осыған орай психологиялық даярлық кез келген жағдаят міндеттерін нәтижелі орындаудағы, күрделі мәселелерді шешудегі ерекше *тұрақтылығымен* анықталады.

Психологиялық даярлық іс-әрекетті, қарым-қатынасты психологиялық тұрғыдан қамтамасыз етуге мүмкіндік беретін *ішкі ахуал* және осы іс-әрекетті, қарым-қатынасты *ұйымдастыру, жүзеге асыру құралдарының жүйесі* болып табылады. Сондықтан, психологиялық даярлық студенттердің жеке басы үшін ғана емес, оларды қоршаған орта мен қоғам дамуы үшін де аса мәнді болатын *біртұтас құрылым* болады деп санаймыз.

Ал, студенттердің психологиялық даярлығы бірден қалыптасып, дамып, жетілуі мүмкін емес. Аталмыш құрылым субъект-бағдарлы психологиялық дайындау барысында *сатылы* түрде дамиды.

Субъект-бағдарлы психологиялық дайындаудың теориялық негіздегі тұжырымдамасы оны *психологиялық сауат* ашу, *психологиялық құзіретті* дамыту және *психологиялық мәдениетті* игеру деңгейлеріне салыстырмалы түрде бөліп қарауды қажет етеді [1,25].

Сонда, алдымен, субъект-бағдарлы психологиялық дайындау барысында студенттер психологиялық сауатты меңгереді. Мәдениеттің аса маңызды негізі, білім жолында міндетті түрде алуды қажет ететін «бастапқы меже» [2, 344] дейтін сауаттың анықталуы бойынша оның мәнін, мазмұнын айқындауға болады. Психологиялық сауаттың тұлға үшін аса қажеттілігін Ж.И. Намазбаева былайша дәйектейді: «... адам психикасының негізгі заңдылықтары мен мазмұнын білу әрқайсымыздың психологиялық құзырымызды өсіруге, өз мәселелерімізге сауатты тұрғыдан қарауға, қоршаған ортамен қарым-қатынас жасау және тұлғалық қалыптасуына мүмкіндік береді. Күнделікті өмірдегі сәтсіздіктер мен уайымдар, дау-дамайлар көбінесе психологиялық сауатсыздықтың салдарынан пайда болады». Сонымен қатар ғалым психологиялық сауаттың арқасында «... Сіз айналаңыздағы ақиқатқа, ең бастысы, өзіңізге немқұрайлы емес, белсенді қарайтын боласыз» - деп, оны субъектілік ұстанымның пайда болу, жетілу көзі ретінде түйін жасайды [3,6; 4, 56].

Осылайша сауатты әрі білімділіктің, әрі құзіреттіліктің, әрі жалпы мәдениеттіліктің ең алғашқы баспалдағы деп санайтын Б.С. Ерасов, Е.А. Климов, Б.С. Гершунский, Л.С. Колмогорова, Ж.И. Намазбаева сынды ғалымдардың пікірлерін құп көрдік. Жалпы, Е.А. Климов [5,45], Л.С. Колмогорова [6,56] анықтайтын психологиялық сауат ұғымы мағыналары жағынан психологиялық білім мен дағды ұғымдарына конгруэнтті болады.

Осыған байланысты біз де *психологиялық сауатты психологиялық даярлықтың ең бастапқы және негізгі сатысы* деп қарастырамыз.

Студенттер психологиялық сауатты психикалық құбылыстар туралы *білім-дағдымен* өз ой-өрісін, парасат-зерделігін, тұлғалық сапаларын, іс-әрекетін, қарым-қатынасын жетілдіру мақсатында меңгеруі тиіс. Сонда, психологиялық сауат меңгеруде жастардың басқа адамдарға оның ықтиярынсыз психологиялық әсер ету, ықпал жасау ниеті, бағдары орын алмауы қажет. Басқаша айтқанда, психологиялық сауат студенттердің басқалармен өзара әрекет пен өзара қатынасында манипуляциялық немесе салдары зардапты құрал ретінде пайдалану үшін жетілмеуі тиіс. Психологиялық сауат іс-әрекеттегі, қарым-қатынастағы, тұлғалық дамудағы студенттердің өзіндік онды өзгерістеріне, дамуына, басқаларға рухани-адамгершілік қатынас сақтауға және өздеріне қатысты психологиялық проблемаларды шешуге мүмкіндік беруі қажет.

Олай болса, психологиялық сауат теория мен практикада іске асырылатын ерекше бір әрекеттердің мазмұнын анықтайды. Тұлғаны рухани-адамгершілік бағытта өзгертетін, қайта құрайтын және оның өзін дамытуына, өзінің психикалық процестері мен жағдайын реттеуіне, өз қасиеттерін танытуына, ішкі қуатын оятуына мүмкіндік беретін психологиялық сауаттың практикалық, өмірлік маңызы жоғары болып табылады. Осыдан студенттердің өзін-өзі тануына, өзін өзгертуіне және өзін-өзі жетілдіруіне психологиялық сауаттың *негіз болатыны* әрі *көпжақты қызмет атқаратыны* көрінеді.

Осы тұрғыдағы біздің психологиялық сауат жайлы түсінігіміз Е.А. Климовтың [5] ғылыми ұстанымына сәйкес келеді. Оның пікірінше, кез-келген маман өзара түсінісу, оқыту, басқару барысында өз идеяларын, ойларын, көңіл-күйін басқаларға жеткізе алуы қажет. Бұған қоса маман өзінің ішкі жан-дүниесін реттеуі мен ғылыми негізде өзін-өзі жетілдіруі де аса маңызды. Сондықтан ғалым кез-келген маманның «психологиялық сауатты» болу мақсатында психологиялық білім алуы тиіс деп санайды.

Психологиялық сауат оқу жоспарына, бағдарламаларына, мазмұнына сәйкес психология пәндері бойынша *психологиялық білімді — ұғымдарды, жәйттерді, түсініктерді, заңдылықтарды, механизмдерді және қарым-қатынас, іс-әрекет салаларында қажет болатын дағды мен*

біліктіліктерді меңгеру нәтижесі болады. Әрине, психологиялық сауаттың құрамына ғылыми негіздегі біліммен қатар әлеуметтік ортада мәнді болатын, ұлттық және мәдени құндылықтармен сәйкес салт-дәстүр, рөлдік қарым-қатынас, этика негізіндегі студенттердің *тұрмыстық деңгейде меңгерген психологиялық білімі* де қамтылады.

Жалпы, ғылымда психология пәндерінің студенттер дамуына ықпалы әр жақты қарастырылатын бірқатар диссертациялық зерттеулер бар. Психология пәндерін оқу университет студенттерінің *кәсіби және тұлғалық өзін-өзі анықтауы* үшін маңызды да шешуші рөл атқаратынын С.И. Лесникова [7,76], Е.К. Фоминых [8,98] бекітеді. Ал, Н.В. Парская [9,144] психология пәндерін студенттерде педагог мамандығына қатысты *мәдениетті қалыптастырудың ахуалы* ретінде де қарастырған. В.Ф. Бессараб [10,23] студенттерді кәсіби дайындаудың тиімділігі бейінді пәндерді оқытудың *психология курстарымен байланысына* тәуелді деп санайды. Сонымен қатар психология пәндері *ғылыми-психологиялық ақпарат алудың бірден-бір көзі* болып табылады. Олай деуге тірек болатын негіз де бар: студенттердің ақпарат алуға қашанда зәрулігі, ақпаратқа деген қажеттіліктері С.Н. Бекасованың [11,234] эксперименттерінен айқын көрінеді. Тіпті А.М. Шевелева [12,123] бойынша психология пәнін оқу барысында жастардың *кәсіби карьера туралы ойлары да өзгеріске* ұшырайды екен.

Сонда, студенттердің психологиялық сауаты олардың психика, психикалық және психологиялық денсаулық, қарым-қатынас, іс-әрекет туралы ғылыми негізделген мағлұматтары мен тұрмыстық психологиялық тәжірибелерінен көрінеді.

Субъектілік қасиеттеріне орай студенттердің психологиялық сауатты жетілдіруі *біртекті болмайды*. Сондай-ақ, психологиялық сауат студенттердің оқу-кәсіби іс-әрекетінің, қарым-қатынасының, өзіндік дамуының міндеттерін *түрліше шешуге мүмкіндік береді* (Ерментаева, 2007; 2008; 2012).

Студенттердің психологиялық сауат арттыруының басты анықтауышы психологиялық пәндер бойынша *білім мазмұны* болып табылады. Себебі, білім мазмұны «... ерекше түрде ұйымдастырылған іс-әрекеттің қажетті шарты болып табылатын тұлғаның сапалары мен қасиеттерінің прогрессивті өзгеру процесінің мазмұны» [13, 54] ретінде анықталады.

Сонда, психологиялық сауатты жетілдіру психология пәндерінің мазмұнына, сабақтан тыс ұйымдастырылатын *психологиялық диагностика, пропедевтика, дамытушы шараларына* және студенттердің *өзіндік жұмыстарына* арқаланады. Осы орайда оқу жүктемесін шектен тыс арттырмауды және студенттерге қажет емес ақпараттармен оларға қосымша ауыртпалық түсірмеуді де ойластыру керек. Ол үшін білім беруді реттейтін нормативті құжаттар ғана басшылыққа алынып қоймай, сонымен қатар, студенттердің психологиялық білімге деген *өз қажеттіліктері* де ескерілгені жөн.

Психологиялық сауаттың деңгейі психологиялық пәндерді оқытудағы педагогтің біліміне, тәжірибесіне, құзіретіне немесе тақырыптың қызықты болуына, психологиялық, педагогикалық технологиялардың тартымдылығына ғана тәуелді емес. Бұл психологиялық білім алуға және кез-келген іс-әрекетті, қарым-қатынасты дамытып, жетілдіруге бағытталған студенттердің субъектілік позицияна тікелей байланысты болмақ. Басқаша айтқанда, психологиялық сауат студенттердің психология пәндеріне деген *қызығушылықтары* мен олардың *оқып-білу мотивтері*, түрлі проблемалық жағдаяттарын шешуде *психологиялық ақпараттарды қажетсінулері* жетекші түрткі болатыны сөзсіз.

Жалпы, психологиялық сауат меңгеру деңгейі психология курстары бойынша оқу жоспарларындағы кесімді бір уақыт пен оқу бағдарламаларында көрсетілген нақты тақырыптар көлемінде академиялық білім алумен анықталады. Осы орайда психология пәндері бойынша психологиялық сауат студенттердің өзін-өзі тануға, өзін-өзі бақылау мен өзін-өзі реттеуге ден қойып, оқу-кәсіби іс-әрекетке, қарым-қатынас саласына, жалпы өмірде кездесетін проблемалық жағдаяттарды әркімнің өзі ғана шешу керектігін түсінуіне және ол үшін психологиялық даярлықтың қажеттілігін саналы түрде аңғаруына жол ашады.

Сонымен, субъект-бағдарлы психологиялық дайындаудың бастапқы нақты мақсаты студенттердің психологиялық сауаттарын жетілдіру болып табылады.

Студенттердің психологиялық сауаты негізінде олардың өздері үшін мәнді іс-әрекетті, қарым-қатынасты психологияландыруына мүмкіндік беретін *психологиялық құзірет* жетіледі.

Құзіреттілікте адамның өз өмір жағдайында жинақтаған, өзі мақсат еткен, жетістіктерге жетуге мүмкіндік берген, практикада қолдануда тиімді болған әлдеқайда құнды *тәжірибе* шегенденеді.

Күні бүгінге дейін ғылыми әдебиетте психологиялық құзіреттің нақты мән-мағынасы айқындалып, жеткілікті түрде арнайы зерттеліне қоймаған. Алайда әдебиетте психологиялық білім беруге, психологиялық дайындау іс-әрекеттеріне қатысты аталмыш ұғым жиі қолданылады (Е.А. Климов, Л.С. Колмогорова, М.В. Попова және т.б.).

Көптеген еңбектерде белгілі бір *білім, дағдылар мен қабілеттер* жиынтығы құзіреттілік құрамына еніп, оның негіздері ретінде анықталады [14, 3]. Ал, кейбір ғалымдар құзіреттіліктің жеке-дара анықтауышын көрсетеді. Мысалы, М.А. Холодная еңбегінде «Құзіреттілік – іс-әрекеттің сәйкес саласында тиімді шешім қабылдауға мүмкіндік беретіндей арнайы білімдердің ерекше топтасқан типі» [15, 369] ретінде жалпы түрде білім арқылы анықталады.

Дегенмен, қазіргі кездегі психологиялық зерттеулерде тұлға бойында *нақты бір қасиетті дамытуға байланысты* психологиялық құзіреттің әр түрлері ажыратылады.

1970-ші жылдардың орта кезінен бастап психология мен педагогика ғылымдарында қарым-қатынасты жетілдіру мәселелерін шешуге орай *коммуникациялық құзірет* ұғымы қолданысқа енді. Мұнда коммуникациялық құзірет анықталуына, сипаттамаларына орай психологиялық құзірет құрамында қарастырылады.

Алғаш рет жалпыланған өлшемдерін тағайындап, коммуникациялық құзіретті Т. Гордон [16,234] сипаттаған-ды. Ол аталмыш ұғымды адамның өз еркіндігін іштей сақтаумен қатар кез-келген жағдайдан сытылып шыға алу және сондай мүмкіндікті қарым-қатынас жасаған адамына да беру біліктілігі ретінде анықтайды. Сонда адамдардың тәуелсіз, ерікті тұлғалар ретінде қарым-қатынас жасау мүмкіндіктерінің жетіле түсуі, тым болмағанда кемімеуі коммуникациялық құзіреттің басты өлшемі болып табылады. Басқаша айтқанда, қарым-қатынаста адамдардың тепе-тең немесе серіктестік позицияны ұстануы құзіреттілікті көрсетеді.

Ал, Л.А. Петровская мен оның серіктестері коммуникациялық құзіретті «адамдардың басқалармен қажетті байланыс орнатуға және оны қуаттауға қабілеттілігі» [15, 3] деп анықтайды. Аталмыш ұғымды Ю.И. Емельянов [17,45] та осы мағынада қарастырады. Коммуникациялық құзірет құрамына қарым-қатынас процесін тиімді іске асыруды қамтамасыз ететін белгілі бір білім мен біліктіліктер кіреді. Олар байланыс орнату дағдысы, қарым-қатынастағы серіктесті түсіну, эмоциялық ширығуға жол бермеу, мүдделерді таныта алу мен өзара үйлестіру, пікірталас жасауға төселу сынды қасиеттерді бейнелейді.

Сонымен қатар, психологиялық құзірет ұғымымен *әлеуметтік құзірет* ұғымы да мағыналас, өзара құрамдастықта қарастырылады. Мәселен, А. Ким, М. Аргайл, В.Н. Куницына, Н.В. Казаринова, В.М. Погольша, т.б. еңбектерінде әлеуметтік құзіреттілік тұлғаның жағдаятты рефлексиялай алуы, оған ықпал ету мүмкіндігі; қарым-қатынастағы әлеуметтік сензитивтілігі; өзара әрекеттесуге дағылануы; басқаларды дұрыс түсініп, қабылдауға қабілеттілігі; өз мәселесін өзінің шеше алуы ретінде анықталады [18,45; 19,124].

Біз студенттердің психологиялық құзіреттілігін олардың іс-әрекетті, қарым-қатынасты, өздерінің эмоциялық саласын, тұлғалық болмысын *оңтайлы түрде реттеуге, бақылауға, дамытуға, жетілдіруге және таныта алуға қабілеттілігі* ретінде анықтаймыз.

Мұндай психологиялық құзірет психологиялық сауаттың – меңгерілген білім мен дағдының орнымен, тиімді қолданылуын білдіреді. Олай болса, психологиялық құзірет тұлғаның өмір жағдайындағы, іс-әрекетіндегі, басқа адамдармен қарым-қатынасындағы кез-келген өзінің міндет-мәселелерін нәтижелі шешуді қамтамасыз етеді. Аталмыш ұғым психологиялық даярлық құраушысы ретінде тек ғылыми негіздегі білімді ғана емес, студенттердің тұрмыстық дәрежедегі психологиялық білімді, яғни жастардың өздерінің өткен тәжірибелерін, қоғамдық-әлеуметтік тәжірибелерді орынды қолдануын қажет етеді.

Сонда психологиялық құзірет қисыны бойынша студенттер арсеналындағы барлық – олардың ғылыми және тұрмыстық психологиялық білімдердің өз іс-әрекетіне, қарым-қатынасына, дамуына байланысты, өз жағдайына қатысты *нәтижелі, пайдалы* болуын білдіреді.

Олай болса, психологиялық сауатты студент психология бойынша білімі бар, ал осыны психологиялық құзіретті студент қандай да бір өзінің әлеуметтік-психологиялық проблемаларын дербестікпен, батылдықымен шешуде нақты және тиімді қолдана алады. Бұл сатыдағы психологиялық

даярлық студенттердің нормаларды және басқа адамдардың мінез-құлық, іс-әрекет, қарым-қатынас үлгілері мен тәжірибелерін, берілген нұсқауларды, бағдарларды тапжылтпай, сол қалпында өзгеріссіз қайталаудан, таптаурындықтан шыға алатын әлеуетін көрсетеді.

Сонымен, біздің ұстаным бойынша, студенттердің субъект ретіндегі *психологиялық құзіретін сипаттайтын белгілер*: іс-әрекет, қарым-қатынас, таным мен өзіндік тану, өзіндік даму, өзін-өзі таныту процестерінің негізіндегі өзінің проблемаларын тиімді шешуді қамтамасыз ететін психологиялық құралдарды, әдіс-тәсілдерді белсенді түрде меңгеру және орынды қолдану; тәжірибе мен тұрмыстық психологиялық білімге дәлме-дәл талдау жасап, таңдап, әлеуметтік ортаның нормаларын ескере отырып пайдалану; кең әлеуметтік диапазондағы өзінің психологиялық мәселелерін орайлы шешу үшін психологиялық сауатты ұдайы жетілдіруге қабілетті болу; әртүрлі жағдайларда іс-әрекетті, қарым-қатынасты, мінез-құлықты жетілдіруге қабілеттілік таныту.

Психологиялық құзіретті дамыту *кеңістік пен уақыт бойынша әлдеқайда ауқымды*. Себебі, проблемалық жағдаятты өздерінің шешулері үшін студенттердің ғылыми-психологиялық білімді үздіксіз, үнемі жетілдіруі және оған қалтқысыз арқалануы өзекті болады. Басқаша айтқанда, мұнда психология курстары бойынша оқу бағдарламаларының көлемінде меңгерілетін теориялық білім мен практикалық әрекеттің әлдеқайда кеңейтілуі, терең де жан-жақты болуы субъект-бағдарлы психологиялық дайындаудың басты қағидаларының бірі ретінде алға қойылады.

Сонда, психологиялық сауатты студенттердің психология негіздері бойынша білімі болады, олар іс-әрекет, қарым-қатынас, психика формалары, тұлға бойынша психологиялық жәйттерді, заңдылықтарды және механизмдерді аңғарады. Сонымен қатар психологиялық сауатты студенттер әлеуметтік ортада мәнді тұрмыстық психологиялық білімді өздері меңгерген ғылыми негіздегі біліммен қабаттастырады. Осыған орай психологиялық жағдайларында өздерін ұстауды, танытуды біледі, өте жақсы түсінеді. Ал енді, психологиялық құзіретті студенттер іс-әрекет, қарым-қатынас, психика формалары, тұлға бойынша психологиялық жәйттерді, заңдылықтарды және механизмдерді тек біліп, түсініп ғана қоймайды. Олар білгендерін іске асыра алады, яғни, осы психологиялық білімдерін өз проблемаларын шешуде дәл және тиімді қолдана алады; өздерінің маман және тұлға ретінде даму, жетілу процестерін, басқалармен қарым-қатынасын психологиялық тұрғыдан қамдай алады. Психологиялық сауатты жас өз белсенділігі, ниет-тілегі, білуге деген ұмтылысы, өзіндік жұмыс жасаудағы дербестігі мен ерік-жігері арқасында психология бойынша білімді; ой-өрісі, эрудициясы кең болып келеді. Осындай деңгейден психологиялық құзірет дәрежесіне жеткен студент өзінің жеке бас жағдайларына қатысты іс-әрекетінде және қарым-қатынасында психологиялық білімді субъектілікпен іске асыра алады. Сонда, субъект-бағдарлы психологиялық дайындау барысында *студенттердің психологиялық құзіретін дамыту, жетілдіру мақсаты психологиялық сауатты практикаға бағыттауды өзекті етеді*.

Психологиялық даярлықтың белгілеріне, функциялары мен мазмұндық сипаттамаларына талдау жасағанда, оның ең жоғары даму деңгейінің «мәдениет» категориясына байланысы аңғарылды. Сондықтан бұл сатыдағы психологиялық даярлықты жалпы мәдениеттің құрамдас бір бөлігінің бейнесі ретінде қарастырамыз. Осыған орай оны «психологиялық мәдениет» ұғымымен анықтадық. Ол 1) студенттердің жалпы іс-әрекетті *психологияландыра* алуына әлеует болады; 2) болашақ мамандардың қарым-қатынас саласын *жетілдіру шарты* ретінде анықталады; 3) студенттердің *өзін-өзі танытуын* қамтамасыз етеді.

Мұндағы психологиялық даярлықтың алдыңғы деңгейлерінен психологиялық мәдениеттің өзіндік ерекшелігі бар. Ол – студенттердің оқу-кәсіби іс-әрекетті, қарым-қатынасты жетілдіруінде, өзін-өзі танытуында *психологиялық мәдениеттің өзегі басқаларға деген құнды қатынас* болатынымен анықталады. Басқаша айтқанда студенттердің жоғары сатыдағы психологиялық даярлығы адамзаттың *ізгіліктілік, рухани-адамгершілік қағидаларына* тіректеледі. Осы орайда студенттердің психологиялық мәдениеті қазақ халқының ұлттық құндылықтарының, рухани мұрасының негізі болатын ізгілікті-адамгершілік қасиеттермен анықталынуы аса маңызды болмақ.

Жалпы, психологиялық мәдениет психологиялық сауатты, психологиялық құзіретті дамытып, жетілдіру процестерінің нәтижесі болып табылады.

Субъектілік тұрғыдан студенттерде психологиялық құзіреттің дамуы «Мен»-ді және «Басқа»-ны *өзара сәйкестендіруіне* байланысты. Мұнда, алдымен, басқаның бойындағы кейбір қасиеттерді қабылдау мен түсіну жүзеге асырылады. Одан кейін оларды өз мүмкіндіктері мен қабілеттеріне

байланысты тандау, өзін өзгерту қажеттігін саналы түрде ұйғарады. Бұл студенттердің өз психологиялық мүмкіндіктерін барынша толымды көрсетуге деген мотивацияның орнығып, дамуына әкелмей қоймайды. Мұнда студенттер үшін өздеріндегі психологиялық даярлық деңгейінің мағынасы, оның қоғамдық-әлеуметтік құндылығы және өзін психологиялық даярлықты жүзеге асыру субъектісі екендігі саналы аңғарылады. Өз психологиялық мүмкіндіктерінің шектілігі мен психологиялық даярлықты жоғары деңгейде дамытуға қажеттілік арасындағы қайшылықты субъектілікпен шешу арқылы студенттер психологиялық мәдениетті игеруге әлеуеттілігін көрсете алады. Жастардың бүкіл тіршілік әрекетін, өмір жағдайын оңтайлы, нәтижелі ететіндей психологиялық мәдениеттің ерекше ықпалы бар. Мұндай психологиялық мәдениетті студенттердің өз тағдырларының, өмірлерінің толыққанды авторы болу үшін қажетті субъектілік позицияның негізі әрі нәтижесі ретінде анықтаймыз.

Мәселеге қатысты тірек теориялар тұрғысынан психологиялық мәдениеттің рухани-адамгершілік қасиет жүйесін ұйыстырушы негізі деп анықтаймыз.

Студенттердің барынша кең ауқымдағы құрылым ретіндегі психологиялық мәдениетті игеруі психологиялық даярлықтың ең жоғары деңгейі болып табылады. Сондықтан, психологиялық мәдениет әдіснамалық қағидаға сәйкес ол ашық жүйе болып табылады. Ал, кез келген ашық жүйе басқа да жүйелермен өзара байланыста дамуға, толымды трансформациялануға әлеуетті келеді. Сондықтан психологиялық мәдениет субъектілік дамумен өзара шарттастықта болады. Олай болса, студенттерді субъект-бағдарлы психологиялық дайындау нақты жағдаяттан тыс та тұрақты рухани-адамгершілік негіздегі субъектілік позицияны ұстануды шарттастыратын психологиялық мәдениетті игеруге бағытталуы тиіс. Бұл деңгейдегі психологиялық даярлық бәрінен бұрын жастардың өзін-өзі рухани-адамгершілік жағынан дамыту мен өзін-өзі таныту мәселелерін психологияландыруға, яғни психологиялық жолмен шешуге мүмкіндік береді.

Сонымен, студенттерді субъект-бағдарлы психологиялық дайындаудың психологиялық сауат меңгеру, психологиялық құзіретті дамыту және психологиялық мәдениетті игеру деңгейлері арасында өзара үйлесімді байланыс, тәуелділік бар. Сондықтан олар біртұтас жүйені құрайды. Олардың алдыңғысы өзіндік ерекшелігі бар әрі одан әлдеқайда жоғары деңгейдегі жүйеше болып табылатын кейінгінің құраушы компоненті ретінде анықталады. Субъект-бағдарлы психологиялық дайындау деңгейлерінің бірінен екіншісіне өтуі олардың әрқайсысына сәйкес болатын нәтижелермен шарттасқан.

Студенттердің психологиялық даярлықтарының деңгейлі дамуына ерекше белгілер тән. Мұнда психологиялық сауат меңгеру, психологиялық құзіретті дамыту мен психологиялық мәдениетті игеру деңгейлері мақсат-міндеттері, мазмұны мен технологияларына ғана емес, сондай-ақ оларға жұмсалатын уақыт көлемі бойынша, ықпал ету ауқымдарына қатысты, жалпылану ерекшеліктеріне және тұрақтылық қасиеттеріне байланысты да бір-бірінен айырмашылықтары болады.

Психологиялық даярлықтың деңгейлі дамуына байланысты ауқымының кеңейе түсуі оның жалпылық сипатын да түсінуге мүмкіндік береді. Тарқата айтсақ, студенттердің субъект ретінде психологиялық сауат ашудан психологиялық мәдениетті игеру деңгейіне дейін көтерілуі танымдық процестердің ырықтылығының үйреншікті болуына; шығармашылықтың, тұлғалық сапалар мен өзіндік сана-сезімнің дамуына; адамгершілік-рухани құндылықтардың әрдайым өзекті болуына; жағымды эмоциялық жай-күйдің тұрақтануына; кәсіби мәнді қарым-қатынас қасиеттерінің жетілуіне және кез-келген іс-әрекет тиімділігінің артуына міндетті түрде ықпал етеді. Сонда, субъект-бағдарлы психологиялық дайындау студенттердің тұлға және маман ретінде дамуына қуатты мүмкіндік беретін әлеуетті негіз болады.

Психологиялық даярлықтың неғұрлым жоғары деңгейлеріне құрылымдардың соғұрлым тұрақты болуы сәйкес келеді деп ұйғарамыз. Мұнда нақты бір оқу жоспарына қатысты психологиялық сауат ашумен ғана шектелу негізіндегі психологиялық даярлық тұрақты құрылым ретінде анықтала алмайды. Сондай-ақ психологиялық құзірет нақты бір жағдаяттарға ғана қатысты тұрақтылықпен сипатталуы мүмкін. Тек психологиялық мәдениет қана кез-келген жағдаяттан тыс субъектіліктің, басқаларға рухани-адамгершілік қатынастың тұрақтылығын барынша анықтайды.

Студенттерді субъект-бағдарлы психологиялық дайындау арқылы олардың психологиялық сауаты мен психологиялық құзіретін дамыту, жетілдіру нақты болады деп санаймыз. Басқаша айтқанда, олар студенттердің психологиялық даярлықтарының нақты деңгейлері болып табылады.

Олай болса, субъект-бағдарлы психологиялық дайындау студенттердің деңгейлі түрде психологиялық сауатын ашуын, психологиялық құзіреттілігін жетілдіруін, психологиялық мәдениетті игеруін қамтамасыз ететіндей әр бағытта болуы қажет. Субъект-бағдарлы психологиялық дайындау студенттері кәсіби дайындау жүйесінің барлық компоненттерін ұйыстыратын оның басты бір құраушысы болмақ. Тек сонда ғана жоғары оқу орындарында студенттердің тұлға, маман ретінде дамуы негізді болады деп ұстанамыз.

Әдебиеттер тізімі

- 1 Ерментаева А.Р. Психологиялық даярлықты жетілдіру. Өскемен: С.Аманжолов атындағы ШҚМУ баспасы, 2012. – 25-30 б.
- 2 Гершунский Б.С. Философия образования для XXI века. В поисках практико-ориентированных образовательных концепций. – М.: Совершенство. – 1998. – 344-362 с.
- 3 Намазбаева Ж.И. Психология: оқулық. - Алматы, «Prints», 2005. – 3-11 б.
- 4 Ерасов Б.С. Социальная культурология: Пособие для студентов вузов: в 2-х частях. – М.: Аспект-пресс. – 1994. – Ч.1. 56-61 с.
- 5 Климов Е.А. Введение в психологию труда: Учеб. пособие для вузов по специальности «Психология». – М.: МГУ. – 1988. – 45-49 с.
- 6 Колмогорова Л.С. Диагностика психологической культуры школьников. – М.: Владос-Пресс. – 2002. – 56-61 с.
- 7 Лесникова С.И. Формирование профессионального самоопределения студентов классического университета в процессе изучения предметов психолого-педагогического цикла: дис....канд. пед. наук. – Кемерово, 2000. – 76-88 с.
- 8 Фоминых Е.К. Формирование готовности к личностному самоопределению в процессе профессионализации: автореф. дис....канд. психол. наук. – Казань, 2000. – 98-100 с.
- 9 Парская Н.В. Педагогические условия формирования субкультуры инженеров-педагогов у студентов профессионально-педагогической специальности вуза в процессе изучения дисциплин психолого-педагогического цикла: дис....канд. пед. наук. – Челябинск, 2000. – 144-150 с.
- 10 Бессараб В.Ф. Теория и практика подготовки инженера-педагога в агротехническом вузе на основе взаимосвязи психолого-педагогических и специальных дисциплин: автореф. дис....д.-ра пед. наук. – Челябинск, 1999. – 23-28 с.
- 11 Бекасова С.Н. Информационные потребности студентов как фактор профессионального и личностного развития. На материале цикла педагогических дисциплин: автореф. дис....канд. пед. наук. – СПб., 1999. – 234-240 с.
- 12 Шевелева А.М. Идеалы профессиональной карьеры у обучающихся психологи: автореф. дис....канд. психол. наук. – Ростов н/Д., 2000. – 123-128 с.
- 13 Леднев В.С. Содержание образования. – М., 1989. – 54-58 с.
- 14 Жуков Ю.М., Петровская Л.А., Растянкин П.В. Диагностика и развитие компетентности в общении. – Киров: ЭНИОМ. – 1991. – 4-6 с.
- 15 Холодная М.А. Психология интеллекта: Парадоксы исследования. – Томск-М., 2002. – 3-8 с.
- 16 Gordon Th. Teacher Effectiveness Training. – N.Y. – 1975. – 12-14 p.
- 17 Емельянов Ю.Н. Активное социально-психологическое обучение. – Л., 1985. – 167 с.
- 18 Ким А.М. Личность и структура социально-психологических знаний на современном этапе. -Алматы, 2005. – 45-48 с.
- 19 Куницына В.Н., Казаринова Н.В., Погорыша В.М. Межличностное общение. – СПб, 2001. – 124-132 с.

А.Р. Ерментаева, Ж.К. Аубакирова, К.М. Бимендина

Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан

Структура психологической подготовки студентов

Аннотация. В статье определяется и анализируется психологическая готовность студентов как сложное, интегрированное личностное образование и результат субъектно-ориентированной психологической подготовки в вузе; рассматриваются уровни развития психологической готовности; определяются и выделяются особенности психологической грамотности, психологической компетенции и психологической культуры студентов.

Ключевые слова. Студент, психологическая подготовка, психологическая готовность, психологическая грамотность, психологическая компетентность, психологическая культура.

A.R. Yermentayeva, Zh.K. Aubakirova, K.M. Bimendina
L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan

Structure of psychological preparation of students

Abstract. Psychological readiness of students is defined and analyzed in the article as a complex, integrated personal formation and result of a subject-oriented psychological preparation in high school; here examines levels of psychological preparedness; also are defined and distinguished features of psychological literacy, psychological competence and psychological culture of students.

Key words. Student, psychological preparation, psychological readiness, psychological literacy, psychological competence, psychological culture.

References

1. Ermentayeva A.R. Psihologiyalyik dayarlyktyi jetildiru [Psychology of life] (S. Amanzholov VKGU, Ust-Kamenogorsk, 2012).
2. Gershunsky BS Filosofiya obrazovaniya dlya XXI veka. V poiskah praktiko-orientirovannykh obrazovatelnykh kontseptsiiy [The philosophy of education for the twenty-first century. In search of practice-oriented educational concepts] (Perfection, Moscow, 1998).
3. Namazbaeva Zh.I. Psihologiya [Psychology] (Prints, Almaty, 2005).
4. Erasov B.S. Sotsialnaya kulturologiya: Posobie dlya studentov vuzov: v 2-h chastyah [Social Culturology: A manual for university students: in 2 parts] (Aspect-press, Moscow, 1994).
5. Klimov E.A. Vvedenie v psixologiyu truda: Ucheb. posobie dlya vuzov po spetsialnosti «Psihologiya» [Introduction to the psychology of work: Proc. manual for universities on the specialty "Psychology"] (Moscow State University Moscow, 1988).
6. Kolmogorova L.S. Diagnostika psixologicheskoy kulturyi shkolnikov [Diagnostics of the psychological culture of school children] (Vladost-Press, Moscow, 2002).
7. Lesnikova S.I. Formirovaniye professionalnogo samoopredeleniya studentov klassicheskogo universiteta v protsesse izucheniya predmetov psixologo-pedagogicheskogo tsikla: dis....kand. ped. nauk [Formation of professional self-determination of students of the classical university in the process of studying subjects of the psychological-pedagogical cycle: diskand. ped. sciences]. Kemerovo, 2000. - 76-88 with..
8. Fominykh E.K. Formirovaniye gotovnosti k lichnostnomu samoopredeleniyu v protsesse professionalizatsii: avtoref. dis....kand. psiol. nauk [Formation of readiness for personal self-determination in the process of professionalization: author's abstract. diskand. psychol. sciences]. Kazan, 2000. - 98-100 c.
9. Parskaya N.V. Pedagogicheskie usloviya formirovaniya subkulturyi inzhenerov-pedagogov u studentov professionalno-pedagogicheskoy spetsialnosti vuza v protsesse izucheniya distsiplin psixologo-pedagogicheskogo tsikla: dis....kand. ped. nauk [Pedagogical conditions for the formation of the subculture of engineers and teachers in students of the professional and pedagogical specialty of the university in the process of studying the disciplines of the psychological and pedagogical cycle: diskand. ped. sciences]. Chelyabinsk, 2000.
10. Bessarab V.F. Teoriya i praktika podgotovki inzhenera-pedagoga v agrotehnicheskoy vuz na osnove vzaimosvyazi psixologo-pedagogicheskikh i spetsialnykh distsiplin: avtoref. dis....d.-ra ped. nauk [Theory and practice of training of the engineer-teacher in the agrotechnical university on the basis of interrelation of the psychological-pedagogical and special disciplines: the author's abstract. dis ped. sciences]. Chelyabinsk, 1999.
11. Bekasova S.N. Informatsionnyye potrebnosti studentov kak faktor professionalnogo i lichnostnogo razvitiya. Na materiale tsikla pedagogicheskikh distsiplin: avtoref. dis....kand. ped. nauk [Information needs of students as a factor of professional and personal development. On the material of the cycle of pedagogical disciplines: the author's abstract. diskand. ped. sciences]. - St. Petersburg, 1999. - 234-240 p.
12. Sheveleva A.M. Idealyi professionalnoy kareryi u obuchayushchihsiya psixologi: avtoref. dis....kand. psiol. nauk [Ideals of a professional career for students of psychology: the author's abstract. diskand. psychol. sciences]. Rostov n / D., 2000. - 123-128 c.
13. Lednev V.S. Soderzhanie obrazovaniya [The content of education]. (Moscow, 1989).
14. Zhukov Yu.M., Petrovskaya L.A., Rastyanikov P.V. Diagnostika i razvitiye kompetentnosti v obschenii [Diagnosis and development of competence in communication] (ENIOM, Kirov, 1991).
15. Holodnaya M.A. Psihologiya intellekta: Paradoxyi issledovaniya [Psychology of the intellect: Paradoxes of research] (Tomsk-M., 2002).
16. Gordon Th. Teacher Effectiveness Training (N.Y., 1975).
17. Yemelyanov Yu.N. Aktivnoye sotsialno-psixologicheskoye obucheniye [Active socio-psychological training] (L., 1985).
18. Kim A.M. Lichnost i struktura sotsialno-psixologicheskikh znaniy na sovremennom etape [Personality and structure of socio-psychological knowledge at the present stage] (Almaty, 2005).
19. Kunitsyna V.N., Kazarinova N.V., Pogolsha V.M. Mejlichnostnoye obscheniye [Interpersonal communication] (St. Petersburg, 2001).

Авторлар туралы мәлімет:

Ерментәева А.Р. – п.с.д.н., қауымдастырылған профессор, «Әлеуметтік педагогика және өзін-өзі тану» кафедрасының профессоры, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан.

Аубакирова Ж.К. – п.с.к.н., «Әлеуметтік педагогика және өзін-өзі тану» кафедрасының доценті, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан.

Бимендина К.М. – психология мамандығының студенті, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан.

Yermentayeva A.R. - Doctor of Psychology, Professor, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan.

Aubakirova Z.K. - Candidate of Psychology, Associate Professor, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan.

Bimendina K.M. – Student Specialty Psychology, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan.

**«Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысы.
Педагогика. Психология. Социология»
журналында мақала жариялау ережесі**

1. Журнал мақсаты. Педагогика, психология, социология салалары бойынша мұқият тексеруден өткен ғылыми құндылығы бар мақалалар жариялау.

2. Журналда мақала жариялаушы автор мақаланың қол қойылған бір дана қағаз нұсқасын Ғылыми басылымдар бөліміне (редакцияға, мекенжайы: 010008, Қазақстан Республикасы, Астана қаласы, Қ. Сәтпаев көшесі, 2, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Бас ғимарат, 408 кабинет) және vest_pedpsysoc@enu.kz электрондық поштасына Word форматындағы нұсқаларын жіберу қажет. Мақала мәтінінің қағаз нұсқасы мен электронды нұсқалары бірдей болулары қажет.

Мақалалар *қазақ, орыс, ағылшын* тілдерінде қабылданады. Сонымен қатар, автор(лар) ілеспе хат ұсынуы керек.

3. Автордың қолжазбаны редакцияға жіберуі мақаланың Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің хабаршысында басуға келісімін, шетел тіліне аударылып қайта басылуына келісімін білдіреді. Автор мақаланы редакцияға жіберу арқылы автор туралы мәліметтің дұрыстығына, мақала көшірілмегендігіне (плагиаттың жоқтығына) және басқа да заңсыз көшірмелердің жоқтығына кепілдеме береді.

4. Мақаланың көлемі 18 беттен аспауға тиіс (6 беттен бастап).

Мақаланың құрылымы

5. ХҒТАР <http://grnti.ru/> - *бірінші жолдың сол жақтауында;*

Автор(лар)дың аты-жөні – *жолдың ортасында;*

Мекеменің толық атауы, қаласы, мемлекеті (егер авторлар әртүрлі мекемеде жұмыс жасайтын болса, онда әр автор мен оның жұмыс мекемесі қасында бірдей белгі қойылу керек) – жолдың ортасында;

Автор(лар)дың E-mail-ы – *жақша ішінде, курсивпен, жолдың ортасында;*

Мақала атауы – *жолдың ортасында;*

Аннотация (100-200 сөз; мақаланың атауын мейлінше қайталамауы қажет; әдебиеттерге сілтемелер болмауы қажет; мақаланың құрылысын (кіріспесі, мақаланың мақсаты, міндеттері, қарастырылып отырған сұрақтың тарихы, зерттеу әдістері, нәтижелер/талқылау, қорытынды) сақтай отырып, мақаланың қысқаша мазмұны берілуі қажет).

Түйін сөздер (6-8 сөз не сөз тіркесі)

Түйін сөздер мақала мазмұнын көрсетіп, мейлінше мақала атауы мен аннотациядағы сөздерді қайталамай, мақала мазмұнындағы сөздерді қолдану қажет. Сонымен қатар, ақпараттық-іздістіру жүйелерінде мақаланы жеңіл табуға мүмкіндік беретін ғылым салаларының терминдерін қолдану қажет.

Негізгі мәтін мақаланың мақсаты, міндеттері, қарастырылып отырған сұрақтың тарихы, зерттеу әдістері, нәтижелер/талқылау, қорытынды бөлімдерін қамтуы қажет – *жоларалық интервал - 1, азат жол «қызыл жолдан» - 1,25см, беттеу жолағы – еніне сай жасалады.*

Таблица, суреттер – аталғаннан кейін орналастырылады. Әр таблица, сурет қасында оның аталуы болу қажет. Сурет айқын, сканерден өтпеген болуы керек.

Жалпы қолданыста бар аббревиатуралар мен қысқартулардан басқалары міндетті түрде алғаш қолданғанда түсіндірілуі берілуі қажет.

Қаржылай көмек туралы ақпарат бірінші бетте көрсетіледі.

Әдебиеттер тізімі

Мәтінде әдібиеттерге сілтемелер тікжақшаға алынады. Мәтіндегі әдебиеттер тізіміне сілтемелердің номерленуі мәтінде қолданылуына қатысты жүргізіліде: мәтінде кездескен

әдебиетке алғашқы сілтеме [1] арқылы, екінші сілтеме [2] арқылы т.с.с. жүргізіледі. Кітапқа жасалатын сілтемелерде қолданылған беттері де көрсетілуі керек (мысалы, [1, 45 бет]). Жарияланбаған еңбектерге сілтемелер жасалмайды. Сонымен қатар, рецензиядан өтпейтін басылымдарға да сілтемелер жасалмайды (әдебиеттер тізімін, әдебиеттер тізімінің ағылшынша әзірлеу үлгілерін төмендегі **мақаланы рәсімдеу үлгісінен қараңыз**).

6. Мақала соңындағы әдебиеттер тізімінен кейін библиографиялық мәліметтер орыс және ағылшын тілінде (егер мақала қазақ тілінде жазылса), қазақ және ағылшын тілінде (егер мақала орыс тілінде жазылса), орыс және қазақ тілінде (егер мақала ағылшын тілінде жазылған болса) беріледі.

Авторлар туралы мәлімет: автордың аты-жөні, ғылыми атағы, қызметі, жұмыс орны, жұмыс орнының мекен-жайы, телефон, e-mail – қазақ, орыс және ағылшын тілдерінде толтырылады.

7. Қолжазба мұқият тексерілген болуы қажет. Техникалық талаптарға сай келмеген қолжазбалар қайта өңдеуге қайтарылады. Қолжазбаның қайтарылуы оның журналда басылуына жіберілуін білдірмейді.

Редакцияға түскен мақала жабық (анонимді) тексеруге жіберіледі. Барлық рецензиялар авторларға жіберіледі. Автор (рецензент мақаланы түзетуге ұсыныс берген жағдайда) үш күн аралығында қайта қарап, қолжазбаның түзетілген нұсқасын редакцияға қайта жіберуі керек. Рецензент жарамсыз деп таныған мақала қайтара қарастырылмайды. Мақаланың түзетілген нұсқасы мен автордың рецензентке жауабы редакцияға жіберіледі.

8. Төлемақы. Басылымға рұқсат етілген мақала авторларына төлем жасау туралы ескертіледі. Төлем көлемі 2018 жылы 4500 тенге – ЕҰУ қызметкерлері үшін және 5500 тенге басқа ұйым қызметкерлеріне. Рекзивизиттер журнал сайтында орналастырылған.

Provision on articles submitted to the journal
“Bulletin of L.N. Gumilyov Eurasian National University. Pedagogy. Psychology.
Sociology Series”

1. Purpose of the journal. Publication of carefully selected original scientific works in the fields of pedagogy. psychology. sociology.

2. An author who wishes to publish an article in a journal must submit the article in hard copy (printed version) in one copy, signed by the author to the scientific publication office (at the address: 010008, Republic of Kazakhstan, Astana, Satpayev St., 2. L.N. Gumilyov Eurasian National University, Main Building, room 408) and by e-mail vest_pedpsysoc@enu.kz in Word format. At the same time, the correspondence between Word-version and the hard copy must be strictly maintained. And you also need to provide the cover letter of the author(s).

Language of publications: *Kazakh, Russian, English.*

3. Submission of articles to the scientific publication office means the authors' consent to the right of the Publisher, L.N. Gumilyov Eurasian National University, to publish articles in the journal and the re-publication of it in any foreign language. Submitting the text of the work for publication in the journal, the author guarantees the correctness of all information about himself, the lack of plagiarism and other forms of improper borrowing in the article, the proper formulation of all borrowings of text, tables, diagrams, illustrations.

4. The volume of the article should not exceed 18 pages (from 6 pages).

5. Structure of the article (page – A4 format, portrait orientation, page margins on all sides - 20 mm. Font: type - Times New Roman, font size - 14)

GRNTI <http://grnti.ru/> - *first line, left*

Initials and Surname of the author (s) - *center alignment, italics*

Full name of the organization, city, country (if the authors work in different organizations, you need to put the same icon next to the name of the author and the corresponding organization) - *center alignment, italics*

Author's e-mail (s)- *in brackets, italics*

Article title - *center alignment, bold*

Abstract (100-200 words, the article title should not repeat in the content, it should not contain bibliographic references, it should reflect the summary of the article, preserving the structure of the article - introduction, problem statement, goals, history, research methods, results /discussion, conclusion).

Key words (6-8 words/word combination. Keywords should reflect the main content of the article, use terms from the article, as well as terms that define the subject area and include other important concepts that make it easier and more convenient to find the article using the information retrieval system).

The main text of the article should contain an introduction, problem statement, goals, history, research methods, results / discussion, conclusion - *line spacing - 1, indent of the “red line” -1.25 cm, alignment in width.*

Tables, figures should be placed after the mention. Each illustration should be followed by an inscription. Figures should be clear, clean, not scanned.

All **abbreviations**, with the exception of those known to be generally known, must be deciphered when first used in the text.

Information on **the financial support** of the article is indicated on the first page in the form of a footnote.

References

In the text references are indicated in square brackets. References should be numbered strictly in the order of the mention in the text. The first reference in the text to the literature should have the number [1], the second - [2], etc. The reference to the book in the main text of the article should be accompanied by an indication of the pages used (for example, [1, 45 p.]). References to unpublished works are not allowed. Unreasonable references to unreviewed publications (examples of the description of the list of literature, descriptions of the list of literature in English, see below in the sample of article design).

At the end of the article, after the list of references, it is necessary to indicate bibliographic data in Russian and English (if the article is in Kazakh), in Kazakh and English (if the article is in Russian) and in Russian and Kazakh languages (if the article is English language).

Information about authors: surname, name, patronymic, scientific degree, position, place of work, full work address, telephone, e-mail - in Kazakh, Russian and English.

6. The article must be **carefully verified**. Articles that do not meet technical requirements will be returned for revision. Returning for revision does not mean that the article has been accepted for publication.

7. Work with electronic proofreading. Articles received by the Department of Scientific Publications (editorial office) are sent to anonymous review. All reviews of the article are sent to the author. The authors must send the proof of the article within three days. Articles that receive a negative review for a second review are not accepted. Corrected versions of articles and the author's response to the reviewer are sent to the editorial office. Articles that have positive reviews are submitted to the editorial boards of the journal for discussion and approval for publication.

Periodicity of the journal: 4 times a year.

8. Payment. Authors who have received a positive conclusion for publication should make payment (for ENU employees - 4,500 tenge, for outside organizations - 5,500 tenge). Requisites are posted on the journal's website.

**Положение о рукописях, представляемых в журнал «Вестник Евразийского
национального университета имени Л.Н.Гумилева. Серия: Педагогика.
Психология. Социология**

1. Цель журнала. Публикация тщательно отобранных оригинальных научных работ по направлениям педагогика, психология, социология.

2. Автору, желающему опубликовать статью в журнале необходимо представить рукопись в твердой копии (распечатанном варианте) в одном экземпляре, подписанном автором в Отдел научных изданий (по адресу: 010008, Казахстан, г. Астана, ул. Сатпаева, 2, Евразийский национальный университет им. Л.Н.Гумилева, Учебно-административный корпус, каб. 408) и по e-mail vest_pedpsysoc@enu.kz. При этом должно быть строго выдержано соответствие между Word-файлом и твердой копией. А также автору(ам) необходимо предоставить сопроводительное письмо.

Язык публикаций: *казахский, русский, английский.*

3. Отправление статей в редакцию означает согласие авторов на право Издателя, Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева, издания статей в журнале и переиздания их на любом иностранном языке. Представляя текст работы для публикации в журнале, автор гарантирует правильность всех сведений о себе, отсутствие плагиата и других форм неправомерного заимствования в рукописи, надлежащее оформление всех заимствований текста, таблиц, схем, иллюстраций.

4. Объем статьи не должен превышать 18 страниц (от 6 страниц).

5. Схема построения статьи (страница – А4, книжная ориентация, поля со всех сторон – 20 мм. Шрифт: *min – Times New Roman*, размер (кегель) - 14):

ГРНТИ <http://grnti.ru/> - первая строка, слева

Инициалы и Фамилию автора(ов)- *выравнивание по центру, курсив*

Полное наименование организации, город, страна (если авторы работают в разных организациях, необходимо поставить одинаковый значок около фамилии автора и соответствующей организации)

E-mail автора(ов) – *в скобках курсив*

Название статьи – *выравнивание по центру полужирным шрифтом*

Аннотация (100-200 слов; по содержанию повторять название статьи; не должна содержать библиографические ссылки; должна отражать краткое содержание статьи, сохраняя структуру статьи – введение, постановка задачи, цели, история, методы исследования, результаты/обсуждение, заключение/выводы).

Ключевые слова (6-8 слов/словосочетаний).

Ключевые слова должны отражать основное содержание статьи, использовать термины из текста статьи, а также термины, определяющие предметную область и включающие другие важные понятия, позволяющие облегчить и расширить возможности нахождения статьи средствами информационно-поисковой системы).

Основной текст статьи должен содержать введение, постановка задачи, цели, история, методы исследования, результаты/обсуждение, заключение/выводы – *межстрочный интервал – 1, отступ «красной строки» -1,25 см, выравнивание по ширине.*

Таблицы, рисунки необходимо располагать после упоминания. С каждой иллюстрацией должна следовать надпись. Рисунки должны быть четкими, чистыми, несканированными. Все аббревиатуры и сокращения, за исключением заведомо общеизвестных, должны быть расшифрованы при первом употреблении в тексте.

Сведения о финансовой поддержке работы указываются на первой странице в виде сноски.

Список литературы

В тексте ссылки обозначаются в квадратных скобках. Ссылки должны быть пронумерованы строго по порядку упоминания в тексте. Первая ссылка в тексте на литературу должна

Список литературы

В тексте ссылки обозначаются в квадратных скобках. Ссылки должны быть пронумерованы строго по порядку упоминания в тексте. Первая ссылка в тексте на литературу должна иметь номер [1], вторая - [2] и т.д. Ссылка на книгу в основном тексте статьи должна сопровождаться указанием использованных страниц (например, [1, 45 стр.]). Ссылки на неопубликованные работы не допускаются. Нежелательны ссылки на нерецензируемые издания (примеры описания списка литературы, описания списка литературы на английском языке см. ниже в образце оформления статьи).

В конце статьи, после списка литературы, необходимо указать библиографические данные на русском и английском языках (если статья оформлена на казахском языке), на казахском и английском языках (если статья оформлена на русском языке) и на русском и казахском языках (если статья оформлена на английском языке).

Сведения об авторах: фамилия, имя, отчество, научная степень, должность, место работы, полный служебный адрес, телефон, e-mail – на казахском, русском и английском языках.

6. Рукопись должна быть тщательно выверена. Рукописи, не соответствующие техническим требованиям, будут возвращены на доработку. Возвращение на доработку не означает, что рукопись принята к опубликованию.

7. Работа с электронной корректурой. Статьи, поступившие в Отдел научных изданий (редакция), отправляются на анонимное рецензирование. Все рецензии по статье отправляются автору. Авторам в течение трех дней необходимо отправить корректуру статьи. Статьи, получившие отрицательную рецензию к повторному рассмотрению не принимаются. Исправленные варианты статей и ответ автора рецензенту присылаются в редакцию. Статьи, имеющие положительные рецензии, представляются редколлегии журнала для обсуждения и утверждения для публикации.

Периодичность журнала: 4 раза в год.

8. Оплата. Авторам, получившим положительное заключение к опубликованию необходимо произвести оплату (для сотрудников ЕНУ – 4500 тенге, для сторонних организаций – 5500 тенге). Реквизиты размещены на сайте журнала.

ГРНТИ 27.25.19

А.Ж. Жубанышева¹, Н. Темиргалиев², А.Б. Утесов³

¹²Институт теоретической математики и научных вычислений Евразийского национального университета имени Л.Н.Гумилева, Астана, Казахстан

³Актюбинский региональный государственный университет имени К. Жубанова, Актобе, Казахстан
(E-mail: ¹axaulezh@mail.ru, ²ntmath10@mail.ru, ³adilzhan_71@mail.ru)

Численное дифференцирование функций в контексте Компьютерного (вычислительного) поперечника

Аннотация. В рамках компьютерного (вычислительного) поперечника полностью решена задача приближенного дифференцирования функций, принадлежащих классам Соболева по неточной информации, полученной от произвольного конечного множества тригонометрических коэффициентов Фурье-Лебега дифференцируемой функции... [100-200 слов]

Ключевые слова. Приближенное дифференцирование, восстановление по неточной информации, предельная погрешность, компьютерный (вычислительный) поперечник.

Основной текст статьи должен содержать

- введение/постановка задачи,
- цели/история,
- методы исследования,
- результаты/обсуждение, заключение/выводы.

Список литературы

1. Темиргалиев Н. Компьютерный (вычислительный) поперечник как синтез известного и нового в численном анализе// Вестник Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева -2014. –Т. 4. № 101. – С. 16–33.
2. Локуциевский О.М., Гавриков М.Б. Начала численного анализа. -М.: ТОО «Янус», 1995. -581 с.
3. Жубанышева А.Ж., Абикенова Ш. О нормах производных функций с нулевыми значениями заданного набора линейных функционалов и их применения к поперечниковым задачам// Функциональные пространства и теория приближения функций: Тезисы докладов Международной конференции, посвященная 110-летию со дня рождения академика С.М.Никольского, Москва, Россия, 2015. – Москва, 2015. -С.141-142

А.Ж. Жұбанышева, Н. Темірғалиев, А.Б. Утесов

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің теориялық математика және ғылыми есептеулер институты, Астана, Қазақстан

Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік мемлекеттік университеті, Актобе, Қазақстан

Компьютерлік (есептеуіш) диаметр мәнмәтінінде функцияларды сандық дифференциалдау

Аннотация. Компьютерлік (есептеуіш) диаметр мәнмәтінінде Соболев класында жататын функцияларды олардың тригонометриялық Фурье-Лебега коэффициенттерінің ақырлы жиынынан алынған дәл емес ақпарат арқылы жуықтау есебі толығымен шешілді... [100-200 сөз]

Түйін сөздер. Жуықтап дифференциалдау, дәл емес ақпарат бойынша жуықтау, шектік қателік, Компьютерлік (есептеуіш) диаметр.

A.Zh. Zhubanysheva, N. Temirgaliyev, A.B. Utesov

*Institute of theoretical mathematics and scientific computations of L.N. Gumilyov Eurasian National University,
Astana, Kazakhstan*

K.Zhubanov Aktobe Regional State University, Aktobe, Kazakhstan

Numerical differentiation of functions in the context of Computational (numerical) diameter

Abstract. The computational (numerical) diameter is used to completely solve the problem of approximate differentiation of a function given inexact information in the form of an arbitrary finite set of trigonometric Fourier coefficients... [100-200 words]

Key words. Approximate differentiation, recovery from inexact information, limiting error, computational (numerical) diameter, massive limiting error.

References

1. Temirgaliyev N. Komp'yuternyj (vychislitel'nyj) poperechnik kak sintez izvestnogo i novogo v chislennom analize [Computational (numerical) diameter as a synthesis of the known and the new in numerical analysis], Vestnik Evrazijskogo nacional'nogo universiteta imeni L.N. Gumileva [Bulletin of L.N. Gumilyov Eurasian National University], 4(101), 16–33 (2014). [in Russian]
2. Lokucievskij O.M., Gavrikov M.B. Nachala chislennogo analiza [Elements of numerical analysis] (Yanus, Moscow, 1995).
3. Zhubanysheva A.Zh., Abikenova Sh.K. O normah proizvodnyh funkcionov i ih primenenija k poperechnikovym zadacham [About the norms of the derivatives of functions with zero values of a given set of linear functionals and their application to the width problems]. Tezisy dokladov Mezhdunarodnoj konferencii, posvjashhennaja 110-letiju so dnja rozhdenija akademika S.M.Nikol'skogo «Funkcional'nye prostranstva i teorija priblizhenija funkcionov» [International conference on Function Spaces and Approximation Theory dedicated to the 110th anniversary of S. M. Nikol'skii]. Moscow, 2015, pp. 141-142.

Сведения об авторах:

На каз.:

Жұбанышева А.Ж. – Теориялық математика және ғылыми есептеулер институтының аға ғылыми қызметкері, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Сәтпаев көш. 2, Астана, Қазақстан. Тел.: +7 (7172)709-500 (внут. 33-411). E-mail: axaulezh@mail.ru.

Теміргалиев Н. – Теориялық математика және ғылыми есептеулер институтының директоры, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Сәтпаев көш. 2, Астана, Қазақстан. Тел.: +7 (7172)709-500 (внут. 33-325). E-mail: ntmath10@mail.ru.

Утесов А.Б. - физика-математика ғылымдарының кандидаты, Математика кафедрасының доценті, Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік мемлекеттік университеті, А.Молдағұлов даңғ. 34, Ақтөбе, Қазақстан. E-mail: adilzhan_71@mail.ru.

На рус.:

Жубанышева А.Ж. – Старший научный сотрудник Института теоретической математики и научных вычислений, Евразийский национальный университет имени Л.Н.Гумилева, ул. Сатапаева 2, Астана, Казахстан. Тел.: +7 (7172)709-500 (внут. 31-411). E-mail: axaulezh@mail.ru.

Темиргалиев Н. – Директор Института теоретической математики и научных вычислений, Евразийский национальный университет имени Л.Н.Гумилева, ул. Сатапаева 2, Астана, Казахстан. Тел.: +7 (7172)709-500 (внут. 31-411). E-mail: ntmath10@mail.ru.

Утесов А.Б. - кандидат физико-математических наук, доцент кафедры Математики, Актобинский региональный государственный университет имени К. Жубанова, пр. А.Молдагуловой 34, Актобе, Казахстан. E-mail: adilzhan_71@mail.ru.

На англ.:

Zhubanysheva A.Zh. – Senior researcher of the Institute of theoretical mathematics and scientific computations, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Satpayev str., Astana, Kazakhstan. Tel.: +7 (7172)709-500 (31-411). E-mail: axaulezh@mail.ru.

Temirgaliyev N. – Head of the Institute of theoretical mathematics and scientific computations, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Satpayev str., Astana, Kazakhstan. Tel.: +7 (7172)709-500 (33-325). E-mail: ntmath10@mail.ru.

Utesov A.B. - candidate of physical and mathematical sciences, Associate Professor of the Department of Mathematics, K.Zhubanov Aktobe Regional State University, A.Moldagulova Prospect, 34, Aktobe, Kazakhstan. E-mail: adilzhan_71@mail.ru.